

Др Јелена Латиновић

**“Менаџмент људских ресурса у матичним музејима
Републике Српске – стање и перспективе”**

Гласник Удружења музејских радника Републике Српске,
број: 8, Бања Лука, Република Српска, рад прихваћен за објаву
2015 године

**МЕНАЏМЕНТ ЉУДСКИХ РЕСУРСА У МАТИЧНИМ МУЗЕЈИМА РЕПУБЛИКЕ
СРПСКЕ - стање и перспективе**

АБСТРАКТ

Добијањем статуса матичности на основу рјешења Министарства просвјете и културе Републике Српске (Министарство РС), матични музеји у Приједору, Добоју и Требињу имају право и обавезу усагласити своје статуте, правилнике о организацији рада и систематизације радних мјеста и друге статутарне документе у оквиру установе. Ове промјене се односе, између осталог, на кадровску политику у оквиру матичних музеја: на повећање броја извршилаца у основној дјелатности, али и у стручним службама, допуну систематизације са новим занимањима и увођење савремене технологије, а све у циљу квалитетне обраде и презентације грађе музеја, доступне широј јавности. Испуњавањем ових услова, не само да би се олакшао и осавременио рад запослених у музеју, него би се новине сигурно одразиле и на квалитетнију презентацију грађе корисницима, што би резултовало потпунијим остваривањем људских права свих актера, посебно у домену: права на рад, права на правичне и повољне услове рада и права на учествовање у културном животу и уживање благодети научног напретка.

Кључне ријечи: музеј, библиотека, правни акти, систематизација, људска права

ABSTRACT

Getting Status of parentage based on the decision of the Ministry of Education and Culture of the Republic of Serbian (RS Ministry), the parent museum in Prijedor , Doboj, Trebinje have the right and obligation to harmonize their statutes , regulations on work organization and job classification and other statutory documents within the institution . These changes relate to, among other things , the personnel policy within the main museums: the increase in the number of staff in primary activities, but also in professional services, supplementing the systematization of new occupations and the introduction of modern technology, with the aim of effective processing and presentation materials of the, available to the general public. By meeting these requirements, not only to facilitate and modernize the labor employed in the museum, but to newspapers certainly affected the quality presentation materials to users, which resulted in the complete realization of human rights of all stakeholders, particularly in the area: the right to work, the right to just and favorable conditions of work and the right to participate in cultural life and enjoy the benefits of scientific progress.

Keywords: museum, library, legal documents, systematization, human rights

УВОД

На основу раније стечених теоријских знања о културној политици у установама културе, у које спадају и музеји и помоћу телефонске анкете спроведене у матичним музејим РС настојала се добити актуелна слика о мисији, визији и циљевима наших матичних музеја, краткорочном и дугорочном планирању програма и пројеката, о административној, управној и законодавној структури, финансијској структури, корисницима, публици и чланству, о маркетингу и служби за односе с јавношћу, као и институционалној сарадњи и размјени.

Сматрамо да су ово кључни елементи за сагледавање могућности и потреба развијања одговарајућег профила пословања, за дефинисање стратешког планирања као услова за дугорочни успјех, те за коришћење свих могућих потенцијала музејских установа у сврху њихове организационе трансформације.

Библиотеке матичних музеја Републике Српске (РС) су настајале у оквиру градских музеја који су основани рјешењем среских Народних одбора почетком 50-тих година 20. вијека. Временом ови музеји прерастају општински ниво и постају завичајни (регионални) музеји, комплексног типа који дјелују на подручју више гравитирајућих општина. Данас, ти музеји дјелују под називом матични музеји РС, добивши тај статус, на приједлог Музејског савјета, рјешењем Министарства РС.

Развојем музеја, у фонд музејских библиотека стизао је све већи број књига и периодичних издања, који се набављао на различите начине: откупом, поклоном, размјеном, легатом и на друге начине. Током година прикупљен је значајан број књига, периодичних издања, старих и ријетких књига, па се јавља потреба за стручном обрадом, преносом грађе у дигитални облик и трајним образовањем радника у музејским библиотекама у складу са технолошким напретком и међународним стандардима.

ПРАВНИ ОКВИР

На основу Закона о музејској дјелатности¹ матичност у музејској дјелатности је организовани облик стручног дјеловања унутар мреже музејских установа у РС прописане Правилником о нормативима и стандардима за музејску дјелатност. Матичну дјелатност спроводе централне матичне музејске установе РС (Музеј РС и Музеј савремене умјетности РС) и матичне установе, по основу рјешења о матичности (Музеј Козаре Приједор, Музеј Херцеговине и Музеј у Добоју). Ове установе дјелују тако да омогућавају јединственост стручног приступа музејском раду, стручну помоћ и стручни надзор над радом музејских установа на свом подручју.

¹ Закон о музејској дјелатности РС – члан 24, «Службени гласник РС», број: 89/08.

Овдје треба свакако навести да је Музеј Семберије у Бијељини током 2013. године покренуо иницијативу за добијање статуса матичности, с обзиром да својим радом испуњава те услове. Међутим, због квалитетнијег финансирања из буџета Града Бијељина привремено је одустао од те идеје, иако неформално и даље обавља функцију матичности на свом подручју.

Незаобилазно тијело у раду музејских установа свакако би требао бити и Музејски савјет², као стручно тијело које врши стручне, савјетодавне и друге послове од интереса за обављање, развој и унапређивање музејске дјелатности. Он предлаже министру:

- Програм рада и развоја музејске дјелатности на подручју Републике,
- Правилник о нормативима и стандардима за музејску дјелатност,
- Правилник о утврђивању услова и начину остваривања увида у музејску грађу и музејску документацију,
- Правилник о садржају и начину вођења регистра музеја,
- Правилник о начину пописа музејске грађе,
- Правилник о садржају и начину вођења улазне књиге, књиге инвентара и картотеке музејске грађе,
- Правилник о нормативима и стандардима о смјештају музејске грађе,
- Програм полагања стручних испита радника запослених у музејској струци,
- Правилник о стицању музејских стручних звања у музејској струци.

Као стручно и савјетодавно тијело:

- доноси одлуку о смјештају музејске грађе у случају спора,
- предузима мјере за спровођење међународних конвенција које се односе на музејску дјелатност,
- формира стручне комисије за пружање стручне помоћи музејским установама за надзор над спровођењем прописа за вођење документације,
- прати, анализира и утврђује постигнута остварења, као и стање у музејској

² Ibid.:1, члан 30.

- дјелатности и предлаже мјере за њихово унапређивање и
- обавља и друге послове утврђене законом и другим прописима на захтјев надлежног министарства.

На основу Закона о издавачкој дјелатности РС³ сви матични музеји РС су регистровани код Министарства РС за издавање властитих публикација и других издања везаних за културну баштину матичног подручја.

МУЗЕЈСКА БИБЛИОТЕКА У МАТИЧНИМ МУЗЕЈИМА РС

На примјеру библиотека у матичним музејима РС могу се сагледати сви недостатци који произилазе из недоношења подзаконских аката по основу Закона о музејима РС. На основу Правилника о организацији и систематизацији послова и радних задатака у матичним музејима РС положај стручне библиотеке је врло неуједначен.

Библиотеке се оснивају ради обезбјеђивања услова за остваривање основног људског права на слободу изражавања потребе за знањем и слободу приступа информацијама, знањима и идејама садржаним у публикацијама. Установе културе (музеји, библиотеке и сл.) су мјеста за остваривање културних права: право на образовање и а учествовање у културном животу, као и на коришћење достигнућа науке и уживање благодети научног напретка.

Музејска библиотека је специјална библиотека намјењена је општем, научном и стручном раду, образовању, информисању и задовољавању културних потреба запослених у музеју као и вањских корисника: ђака, студената, научних и других стручних радника и осталих грађана.

Музејске библиотеке нису уписане у Регистар библиотека РС. Због тога је потребно да матични музеји сами покрену међусобну иницијативу за пријаву својих библиотека прво

³ Закон о издавачкој дјелатности РС – «Службени гласник РС», број: 46/04

код својих матичних библиотека, па тек онда код Друштва библиотекара РС, ради укључивања у библиотечарски систем рада у РС.

Мјесто библиотеке у матичним музејима РС може се посматрати са више гледишта: простор, кадрови, фондови, рачунарска и друга пратећа опрема, стручна обрада, коришћење фондова и услуга.

На основу испитивања стања⁴ може се констатовати да:

- музејске библиотеке организоване при матичним музејима РС користе мању површину за рад од прописане, од 30 м², да нема посебно издвојен читаонички простор, да су неусловни депои за одлагање неактуелне грађе;
- да се библиотечки послови обављају као придодати другим радним мјестима, без обзира на врсту и степен стручне спреме;
- да се фондови ових библиотека крећу од око 2.500 књига у Музеју у Добоју, преко 5.000 у Музеју Козаре Приједор, до 8.500 у Музеју Херцеговине;
- да је некњижна грађа (географске карте, рукописи, разгледнице, фотографије, мапе, видео записи) није у саставу фондова стручне музејске библиотеке, већ се често налази по фондовима основних музејских збирки, најчешће историјске, службе музејске документације или у оквиру легата;
- да постојећа рачунарска опрема не служи за обраду библиотечке грађе, због не инсталирања библиотечког програма за обраду, који треба да подржи Народна и универзитетска библиотека РС (НУБРС);
- да с обзиром на постојеће стање музејске библиотеке матичних музеја РС и даље раде на класичан начин обраде (само кроз унос у инвентарну књигу и карту читалаца), претраживања и издавања књига за потребе кустоса и вањских корисника.

У складу са горе постојећим стањем, потребно је:

⁴ Анкета о стању у библиотекама матичних музеја РС извршена путем телефона у периоду од 1-5. марта 2014. године, од стране аутора рада. Истовремено су коришћени и подаци са сајтова матичних музеја РС.

- обезбједити бар приближно адекватан самосталан простор за библиотеку и читаоницу;
- омогућити финансирање, у најбољем случају самосталног радног мјеста библиотекара (240 ECTS) или бар путем полагања стручних испита из билиотечке дјелатности и путем неформалног перманентног образовања, преко семинара и обука за унос грађе у електронске библиотечке каталоге;
- у складу са добијањем статуса матичности, Правилнике о систематизацији радних мјеста ових музеја допунити са новим кадровским проширењем: библиотекар и информатичар и њиховом могућношћу стицања виших стручних звања у складу са законом;
- омогућити коришћење савремених информатичких библиотечких програма за унос књига у сарадњи са НУБ РС (COBISS RS) или информатичког програма за музеје уопште, урађеног од стране Народног музеја у Београду (МИС), у складу са Споразумом о специјалним и паралелним односима између РС - Србије⁵.
- обавијестити надлежне о савременим потребама и правилима за испуњавање услова статуса матичности (између осталог, повећан број извршилаца), који је овим музејима формално већ законски одобрен, али не и остварен у погледу финансирања тих радних мјеста: Министарство просвјете и културе РС, Удружење музејских радника РС и Музејски савјет РС.

Сви ови музеји имају самостално или у оквиру других институција интернет странице гдје констатују или не, постојање библиотеке у својој организацији рада, али се по правилу ове странице не ажурирају често. Странице би требало модернизовати, уз могућност чешћег ажурирања и комуникације с корисницима. Код појединих недостаје верзија на енглеском језику, што је јако важно, јер је примјетно да ово доприноси бољем пословању и позитивнијем ставу према музејима уопште. Постојање квалитетне интернет странице доста би помогло у пословању музеја, јер би тако испитивани садржаји које корисници, нарочито млади, највише воле да посјеђују, постале значајније сфере њихових

⁵ Овај споразум је потписан ради развијања сарадње између Републике Српске и Србије у областима привреде и коришћења привредних ресурса, планирања, приватизације и денационализације, науке и технологије, образовања, културе и спорта, здравства и социјалне политике, туризма и заштите околине, информисања, заштите слобода и права грађана, као и сузбијање криминала, 2006. године.

интересовања, чиме би се запослени руководили приликом прављења избора за будуће програме.

С обзиром на постојеће фондове и присуство старе и ријетке књиге у њима, пропушта се прилика јавног презентовања, путем интернета и увид у врло значајан дио грађе која је заштићена Законом о културним добрима РС.

Закон о културним добрима,⁶ као покретно културно добро третира стару и ријетку рукописну и штампану књига, а услове за заштиту се утврђују и одредбама Законом о библиотечној делатности.⁷ Стара и ријетка књига, као културно добро заштићена је и користи се у складу са прописом о заштити културних добара.

Стару и ријетку књигу сачињавају: рукописи, рукописне и штампане књиге, периодика и друга библиотечка грађа настала до краја 19. вијека, ријетке књиге, одређени примјерци периодичних издања и друге ријетке библиотечке грађе настале у 20. вијеку, као и посебне библиотечке цјелине које су због свог садржаја, умјетничке, културне и историјске вриједности значајне за науку и културу.

Збирке старих и ријетких књига и легати углавном нису увијек у саставу фонда стручне библиотеке, него су дио посебне збирке у оквиру музејске цјелине са осталим предметима из легата везаног за одређену личност, значи имају третман музејског предмета, а не библиотечке јединице.

КАДРОВСКА ПОЛИТИКА МАТИЧНИХ МУЗЕЈА РС

Кадровска политика и људски ресурси у матичним музејима представљају предмет посебног осврта, јер се структура запослених није дуго мјењала, иако се промјене намећу саме од себе. У рад музеја потребно је увести нека нова занимања која тренутно недостају:

⁶ Закон о културним добрима РС – члан 25, «Службени гласник РС», број 11/95

⁷ Закон о библиотечној дјелатности РС – члан , «Службени гласник РС», број: 26/93.

особе за маркетинг и односе с јавношћу, информатичари, библиотекари и друга занимања за која не постоје специјализација у РС, а савремена комуникација то намеће.

Зато је потребно је да матични музеји РС заједнички донесу кадровски план и план управљања људским ресурсима, анализу унутрашње организације и потребе за запосленим и остваривању таквог кадровског плана и предоче га надлежним институцијама и тијелима у циљу доношења једнообразних правилника у складу са стандардима у музејској дјелатности.

Нормативи у матичном (регионалном) музеју подразумевају да стручне послове обавља најмање:

- 5 кустоса, од којих најмање 1 мора бити у звању музејског савјетника,
- 1 документарист,
- 1 музејски педагог,
- 1 информатичар,
- 1 библиотекар,
- 1 рестауратор и
- 1 особа задужена за маркетинг и односе с јавношћу.

У матичном (регионалном) музеју стандард је да помоћне стручне послове обављају најмање:

- 3 музејска техничара и
- 1 препаратор.

Рјешењем Министарства РС матични музеји су практично добили одобрење за повећање броја извршилаца по основу проширења својих систематизација радних мјеста. Међутим, и даље је на снази постојећа, неусаглашена организациона структура оваквог типа музеја, коју чине: Сектор основне музејске дјелатности, Сектор стручних музејских служби и Сектор заједничких служби.

У саставу Сектора основних музејских дјелатности налазе се четири музејска одјељења: одјељење за археологију, одјељење за етнологију, одјељење за историју и одјељење умјетничке збирке.

У састав стручних музејских служби улази: служба музејске документације, музејска педагошка служба, служба за заштиту и презентацију музејске грађе и библиотечка служба Музеја – библиотека.

Сектор заједничких служби обухвата: административно-правну службу, рачуноводствено-књиговодствену службу и помоћно-техничку службу.

У том смислу потребано је активирати матичне музеје РС да заједничким активностима и договором дођу до потребних уједначених кадровских стандарда и рјешења за све матичне музеје РС.

Ако су отворени према друштву, онда ће и оно спонтано да се укључи у програме и активности музеја, у циљу боље заштите културног наслеђа, као и његовог савременијег представљања; ако примјењују мултидисциплинарност, онда ће музејски експонати вјеродостојније да буду презентовани, а самим тим ће успоставити блискију комуникацију с публиком.

Потребно је, да матични музеји постану савремене институције, центри образовања у култури, привлачним поставкама, дигитализованим збиркама, доступних широкој јавности.

Наравно, ово је остварљиво уколико се инсистира на развијању менаџмента и маркетинга у оквиру музејских институција, културног туризма, на побољшању педагошке и водичке службе, али и издаваштва, док је поставка основни разлог који привлачи посјетиоце, било из матичног града било из других градских центара који припадају матичном подручју одређеног музеја. Када су оснивани наши музеји, постојало је разумјевање да умјетност не може да има озбиљнију улогу без посебних установа, сређених збирки и визуелних презентација њихових најбољих дијелова. Нови музеји за савремено друштво само ако

преузму активнију улогу постаће оно што би требало да буду – примарни носиоци развоја друштва, што је повезано с музеолошком идејом и струком.

Чини се да људски ресурси имају посебну улогу у неповољним маатеријалним и друштвени-економским условима, нарочито ако је ријеч о стручним пословима и запосленима који представљају стабилно језгро организације у нестабилним околностима.⁸

Потребно је стално радити на изналажењу системских рјешења који подразумевају сталну сарадњу државних органа и музеја, музеја и других сличних установа у РС, региону и шире, како би се у музејима поједини послови обављали високо професионално, а не као придодани, а то су: библиотекарски, информатички, маркетиншки и послови односи с јавношћу и сл.

ЗАКЉУЧАК

На основу наведенога долази се до закључка, да осим стандардних видова музејске комуникације, мултимедијална презентација као вид савремене музејске комуникације, путем интернета и друштвених мрежа као и аудио и видео презентације доприносе бољем пословању музеја. Комуникацијом путем друштвених мрежа ови музеји би на шири и квалитетнији начин остварили много бољу везу са музејском публиком, посебно млађом, и овим путем их извјештавали о активностима у музеју (сталним, повременим изложбама и другим дешавањима у музеју).

Музејима недостаје савременији приступ презентације изложбама. Оне се за сада презентују на конвенционалан начин да се изложено дјело само са кратком легендом идентификује крај експоната. Савременији приступ је организовање: предавања, радионица, па и фестивала, а све у циљу повећања интереса код већег броја посјетилаца. Музеји данас морају да буду прилагодљиви и да усвајају савремене музејске комуникације, јер то представља битан моменат у циљу ревитализације и опстанка музејске установе као

⁸ Јокић, Б. : 2010, Музејски стручњаци и развој музејске дјелатности, Београд, стр. 7

институције и својеврсне учионице културно - историјске баштине. Музејски радници треба да континуирано улажу напоре ради остварења ових циљева.

Недостатак високообразованог кадра у матичним музејима РС, а који постоје на тржишту рада: радник на матичним пословима – матичар, библиотекар, информатичар, радник за односе с јавношћу и слично, зависно од потреба одређеног музеја, свакако је један од услова квалитетне презентације грађе матичних музеја. У БиХ, стопа незапослености достиже чак 63.1%. Другим ријечима, готово двије од три младе особе у БиХ су незапослене.⁹ У том смислу, постојањем законског основа и потребе запошљавањем младих високообразовних кадрова у савременим занимањима, потребних у музејима ради обраде и презентације грађе, дошло би до квалитетнијег рада музеја уопште.

И поред евидентних помака прије свега административне природе, неке промјене још нису наступиле или су присутне само у назнакама, из разлога што се још увек очекује доношење акта која би ближе дефинисала музејске стандарде. Управо због тога је посебно потребна подршка државе, да би се сложили сви неопходни фактори и створили услови за систематско управљање и испуњење норматива и стандарда дјеловања музејских установа, те достизање жељених организационих успјеха.

Ово страживање и констатације стања у матичним музејима РС могу допринијети да се проблеми јасније сагледају, актуелизују и релизују у догледно вријеме.

ЛИТЕРАТУРА:

Јокић, Б. 2010

Музејски стручњаци и музејска делатност – (неискоришћене могућности), Завод за пручавање културног развоја, Београд, стр. 7.

Рамић, Б. 2005

Реорганизација установа културе, Задужбина Андрејевић, Београд, стр. 29.

⁹ <http://www.un.ba/bih/novost/10463/un-izvjestaj-u-bih-skoro-dvije-treci-mladih-nema-posao>

Закон о измјенама и допунама Закона о културним добрима Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", број 103/08)

Закон о архивској дјелатности ("Службени гласник Републике Српске", број 119/08)

Закон о библиотечкој дјелатности ("Службени гласник Републике Српске", број 52/01)

Закон о измјенама и допунама Закона о библиотечкој дјелатности ("Службени гласник Републике Српске", број 39/03)

Закон о измјенама и допунама Закона о библиотечкој дјелатности ("Службени гласник Републике Српске", број 112/08)

Закон о јавном информисању – пречишћени текст ("Службени гласник Републике Српске", број 10/97)

Закон о културним добрима Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", број 11/95)

Закон о музејској дјелатности ("Службени гласник Републике Српске", број 89/08)

Стратегија развоја културе Републике Српске 2010-2015, Бања Лука, новембар 2009.

[http:// un.ba/bih/novost/10463/un-izvjestaj-u-bih-skoro-dvije-treci-mladih-nema-posao](http://un.ba/bih/novost/10463/un-izvjestaj-u-bih-skoro-dvije-treci-mladih-nema-posao)
[приступљено 8.2.14]

[http:// vladars.net/sr-SP-yr/Vlada/Ministarstva/mpk/PAO/Pages/Zakoni_i_pravilnici_u_kulturi.aspx](http://vladars.net/sr-SP-yr/Vlada/Ministarstva/mpk/PAO/Pages/Zakoni_i_pravilnici_u_kulturi.aspx) [приступљено 8.2.14]

<http://ekulturars.com/propisi,7.html> [приступљено 8.2.14]

РЕЗИМЕ

Потписивањем Дејтонског мировног споразума култура у БиХ је прешла у надлежност ентитета, РС/Ф БиХ. У Републици Српској, Министарство РС у оквиру своје организације има организован посебан ресор културе у који спада и музејска дјелатност.

Доношењем Закона о музејској дјелатности 2008. године у члану 56. Министарство се обавезало да ће у року шест мјесеци, од доношења овог закона, донијети осам одговарајућих подзаконских аката/правилника. Њихово недоношење изазива читав низ проблема и произвољног тумачења основног закона, те би се ове правне празнине требале правно нормирати.

Иницијатива за правно нормирање музејске дјелатности, подзаконским актима могла би се покренути, да тако кажемо одоздо, од базе – од матичних установа музејске дјелатности РС. Потребна је прво организовати представнике матичних установа и договорити се о заједничком ставу са приједлозима, према законодавцу, уз наравно поштовање међународних музејских стандарда у доношењу правилника, као подзаконских аката закона о музејској дјелатности РС.

Матичне музејске установе РС у свом раду сусрећу се читавим низом проблема у примјени Закона о музејској дјелатности РС, од просторних до кадровских (образовања нових музеолошког и стручног усавршавања старог кадра), па је према томе неопходно стандардизовати рад у музејима РС, у складу са ICOM стандардима.

СКРАЋЕНИЦЕ

ICOM	Међународно музејско вијеће
МИС	Музејски информациони систем
НУБРС	Народна и универзитетска библиотека РС
РС	Република Српска